

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030 käsittelee monia keskeisiä ja ajankohtaisia kulttuuriperintötyön teemoja ja nostaa esiin sosiaalisia, taloudellisia, yhteiskunnallisia ja planetaarisia haasteita, joihin kulttuuriperintötyöllä on pyrittävä vastaamaan. Strategian keskiöön on onnistuneesti valittu keskeisiksi arvoiksi kestävyuden eri ulottuvuudet, moninaisuus ja yhdenvertaisuus.

Strategian tavoitteet ovat jäsennetty neljään tärkeään temaattiseen alueeseen, joista kustakin esitetään toimenpidelinjauksia. Linjaukset eivät kuitenkaan sisällä ehdotuksia keskeisistä toimijoista, joiden odotetaan tai ehdotetaan toteuttavan linjauksia tai ottavan niiden toteuttamisesta vetovastuun. Vaikka ajatus, että ”koko yhteiskunta kantaa vastuuta kulttuuriperinnöstä, sen säilyttämisestä, suojelemisesta, dokumentoinnista ja hyvästä hoidosta” (s. 48), on tavoittelun arvoinen, on se kuitenkin käytännön ohjenuorana idealistinen ja epätarkka. Tässä suhteessa kulttuuriperintöstrategiassa voitaisiin noudattaa samankaltaista tarkkuutta kuin tänä vuonna julkaistussa Suomen arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa 2022–2035 (APOLI).

APOLI sisältää myös sen lukemista ja ymmärrettävyyttä helpottavan sanaston. Tällainen sanasto auttaisi myös kulttuuriperintöstrategian ymmärrettävyyttä erilaisten toimijoiden keskuudessa. Yksittäisenä esimerkkinä strategiassa abstraktiksi jäävistä käsitteistä mainittakoon ’osallistuminen kulttuuriperintöön’. Jotta tähän liittyvät tavoitteet konkretisoituisivat, strategiassa olisi hyvä eritellä, mitä sillä tarkoitetaan ja millaista erilaisten toimijoiden osallistuminen on tai voi olla.

Vaikka strategian sivulla 13 todetaan, että kulttuuriperinnön merkitykset voivat olla myös negatiivisia tai ristiriitaisia, strategian sisällöissä kulttuuriperintö näyttäytyy pääasiassa positiivisena, voimaantumista, viihtyisyyttä ja mainetta tuottavana merkityksenä. Tämä kaventaa kulttuuriperinnön monimerkityksisyyttä. Strategian tavoite 5.1 huomioi kulttuuriperintöön sisältyviä jännitteitä, mutta strategiassa ei konkretisoida, miten kulttuuriperintö voisi toimia erilaisissa kiista- tai ristiriitatilanteissa ”siltana ihmisten välillä”, kuten strategian visiossa maalailtaan.

Strategiassa nostetaan hyvin esiin kulttuuriperintökasvatus ja oppiminen. Strategiassa voitaisiin kuitenkin selkeämmin huomioida lasten ja nuorten toimijuus kulttuuriperinnön tuottajina ja vaalijoina – ei siis vain opetuksen ja kasvatuksen kohteina.

Strategiassa on ansiokkaasti huomioitu tutkimuksen merkitys kulttuuriperintötyössä ja korostettu tutkimuksen monitieteisyyden ja kansainvälisyyden tärkeyttä. Samoin strategiassa on hyvin linjattu perustutkimuksen resurssoinnin turvaaminen ja soveltavan tutkimuksen tukeminen. Strategiassa ei kuitenkaan oteta tarkemmin kantaa, miten tutkimusta resurssoidaan. Tiedeyliopistojen tavoitteeksi voi ottaa Euroopan unionin kulttuuriperintöön kohdistuvan tutkimusrahoituksen lisäämisen Suomessa. Kulttuuriperintö on yksi kolmesta Horisontti Eurooppa -rahoitusohjelman Kulttuuri, luovuus ja osallisuutta edistävä yhteiskunta -klusterin temaattisista sisällöistä. Tätä rahoitusta olisi tärkeää hyödyntää paremmin Suomessa.

Euroopan komissio on painottanut viime vuosien aikana kulttuuriperinnön merkitystä eri sektoreja läpileikkaavana teemana. Teeman merkitys on vahvistunut entisestään nykyisellä unionin rahoituskaudella. Strategissa on hyvin linjattu tavoitteeksi unionin rahoitusohjelmien ja rakennerahastojen hyödyntäminen kulttuuriperintöalan toimijoiden työssä. Jotta linjaus konkretisoituisi kulttuuriperintöalan työntekijöiden ja heitä ohjeistavien hallinnon toimijoiden keskuudessa, näitä ohjelmia ja rahastoja voitaisiin yksilöidä toimenpidelinjauksessa.

Vaikka strategian keskiöön on valittu kulttuuriperinnön kestävyden eri ulottuvuudet, olisi vielä syytä korostaa erityisesti rakennetun kulttuuriperinnön vaalimisen merkitystä kestäväälle kehitykselle. Rakennetun kulttuuriperintöön liittyvät peruskorjaukset, jotka tehdään vastuullisuus huomioiden perustuvat alkuperäisyyden vaalimiseen, jolloin merkittävällä tavalla vaikutetaan planetaariseen hyvinvointiin.

Strategian liitteeksi on koottu taustoittava katsaus Suomen kulttuuriperintölainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin ja kulttuuriperintöpolitiikkoihin. Euroopan unionin osalta katsaus on erittäin suppea. Liitteessä 4 olevaa listaa unionin kulttuuriperintöä koskevista asiakirjoista voisi laajentaa ainakin seuraavilla asiakirjoilla:

- Komission tiedonanto ”Tavoitteena kulttuuriperintöä koskeva yhdenmety lähestymistapa Euroopassa” (2014)
- Komission tiedonanto ”Tavoitteena kansainvälisiä kulttuurisuhteita koskeva EU:n strategia” (2016)
- ”Neuvoston päätelmät kulttuuriperinnön korostamisesta kaikissa EU:n politiikoissa” (2018)
- Komission ”Kulttuuriperintöä koskevat eurooppalaiset toimintalinjaukset” (2018). Nämä toimintalinjaukset kohdistuvat viiteen toiminta-alueeseen, jotka ovat inklusiivisuus, kestävyys, resilienssi, innovatiivisuus ja globaalit kumppanuudet. Linjausten läpäisevinä periaatteina ovat kulttuuriperintöpolitiikan holistisuus, integroiminen eri sektoreiden toimintaan, todennettuun tietoon perustuminen ja eri toimijoiden osallistuminen. Olisi hyvä tarkistaa, että Suomen kulttuuriperintöstrategian tavoitteet ja arvot ovat linjassa unionin toimintalinjausten kanssa.

Lisäksi esityksestä puuttuu akateeminen kulttuuriperintö (mm. yliopistojen aineelliset ja aineettomat kulttuurihistorialliset aineistot ja tieteenhistorialliset kokoelmat), sen resurssointi ja siihen liittyvät keskeiset asiakirjat

- Euroopan ministerineuvoston suositus akateemisen kulttuuriperinnön vaalimisesta, jonka Suomikin on ratifioinut: 950th meeting – 7 December 2005 (coe.int)

- Euroopan yliopistollisten kokoelmien ja museoiden verkoston perustamiskirja ns. Hallen sopimus Microsoft Word - UniverseumStatutes_EN (universeum-network.eu)

Strategiassa Euroopan unionin rooli kulttuuriperinnön vaalimisessa on epätarkasti kuvattu (s. 20 ja 63). Lissabonin sopimuksen mukaan unionin tehtävänä ei ole yleisesti huolehtia alueensa kulttuuriperinnön vaalimisesta ja kehittämisestä, kuten strategiassa todetaan, vaan: ”Unioni pyrkii toiminnallaan rohkaisemaan jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä sekä tarvittaessa tukemaan ja täydentämään niiden toimintaa” neljällä alueella, joista yksi on ”Euroopan kannalta merkittävän kulttuuriperinnön säilyttäminen ja suojaaminen” (artikla 167).

Strategiassa voitaisiin mainita Seminaarinmäki ja tasa-arvoinen koulutus Suomen ensimmäisenä Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saaneena kohteena.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

-

Kommenttinne lukuun 5.1

-

Kommenttinne lukuun 5.2

-

Kommenttinne lukuun 5.3

-

Kommenttinne lukuun 5.4

-

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

-

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

-

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

-

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

-

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

-

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta ja
avoimen tiedon keskus